เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

เรื่อง หลักนิติธรรม
กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

จัดทำโดย พลตำรวจตรีขรรค์ชัย อนันตสมบูรณ์

รหัส ๐๔๐๑๕๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน กรณีความเหลื่อมล้ำด้านปัญหาหนี้สินนอกระบบ

จัดทำโดย พลตำรวจตรีขรรค์ชัย อนันตสมบูรณ์

รหัส ๐๔๐๑๕๖

หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
รายงานนี้เป็นความเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

หลักนิติธรรม:
กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

๑. ความเป็นมา

ปัจจุบันกระแสความคิดด้านสิทธิมนุษยชนได้กลายเป็นกระแสที่แผ่ขยายไปทั่วโลก ควบคู่กับกระแสการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศต่างๆ มีบุคคล กลุ่ม องค์การทางสังคมและการเมืองเคลื่อนไหวในรูปแบบและวิธีการต่างๆ เพื่อปกป้องคุ้มครอง ขจัดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ชาติพันธุ์ ฯลฯ และส่งเสริมการพัฒนาสิทธิมนุษยชนดังที่ปรากฏชัดเจนตามสื่อมวลชนแขนงต่างๆ โดยทั่วไป นับเป็นสถานการณ์พื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในโลกปัจจุบันในระดับนานาชาติ นับตั้งแต่มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ สิทธิมนุษยชน กลายเป็นเรื่องที่ประชาคมระหว่างประเทศให้ความสำคัญ มีการจัดตั้งคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชน ต่อมาได้ประกาศปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๔๙๑ และรับรองกติกา อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ ตลอดจนให้มีตำแหน่งข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ รวมทั้งมีการประชุมนานาชาติว่าด้วยปัญหาสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ระยะที่ผ่านมาสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ และที่สำคัญคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งขณะนี้มี ๙ ประเทศ คือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ ฟิจิ อินโดนีเซีย อินเดีย ศรีลังกา เนปาล มองโกเลีย โดยสมาชิกส่วนใหญ่ได้รวมตัวกันเป็นสภาสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติแห่งเอเชีย-แปซิฟิก มีการจัดประชุมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสานความร่วมมือมากขึ้นเป็นลำดับ สำหรับมาเลเซีย เกาหลีใต้ และไทย กำลังอยู่ในระหว่างสมัครเป็นสมาชิกองค์กรดังกล่าว

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยกับการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนได้ควบคู่กันมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาสิทธิมนุษยชนดังกล่าวมาจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองแบบเผด็จการทหารและรวบอำนาจมาเป็นประชาธิปไตยในหลายประเทศ รัฐบาลและสถาบันการเมืองการปกครองของประเทศต่างๆ ทั่วโลกเริ่มนำปัญหาสิทธิมนุษยชนมาเป็นวาระทางการเมือง เช่น ออกกฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน นำเรื่องสิทธิมนุษยชนมากำหนดไว้ในนโยบายทางการเมืองและการบริหารประเทศ โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐคำนึงถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติภารกิจ รวมทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติเพื่อส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น คณะกรรมการด้านสิทธิสตรี เยาวชน เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ฯลฯ และการจัดตั้งองค์กร เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศาลสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ศาลปกครอง

ภาคประชาชนของประเทศต่างๆ ทั่วโลกรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนมากขึ้น มีการรวมกลุ่มเพื่อการปกป้องสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของปัจเจกบุคคลและชุมชน ตลอดจนกลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และกลุ่มที่เรียกร้องอิสระในการปกครองตนเองซึ่งการก่อตั้งประเทศติมอร์ตะวันออกถือเป็นตัวอย่างที่สำคัญ

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิ เพื่อดำรงชีวิตอย่างมี ศักดิ์ศรี โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา และสถานภาพทางกายและสุขภาพรวมทั้งความเชื่อทางการเมือง หรือความเชื่ออื่นๆที่ขึ้นกับพื้นฐานทางสังคม สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถถ่ายทอดหรือโอนให้แก่ผู้อื่นได้ และมีความสำคัญในฐ านะที่เป็นอารยะธรรมโลก (World Civilzation) ของมนุษย์ที่พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้คนทั่วโลกเกิดความระลึกรู้ คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ชาติกำเนิด สิทธิต่างๆที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรมซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิ ทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต (Life) นอกจากนี้แล้วสิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลัก ประกันของความเป็นมนุษย์สิทธิและ เสรีภาพ และสภาวะโลกปัจจุบันเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่เรื่องประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญ เพราะประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติผูกพันตามพันธกรณีแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และที่สำคัญเรื่องของสิทธิมนุษยชนยังได้ถูกนำไปใช้ในทางการเมือง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าทำให้สหรัฐอเมริก า และสห ภาพยุโรปคว่ำบาตรทางการฑูต การงดการทำการค้าด้วย หรือกรณีการส่งกองกำลังทหารของสหประชาชาติเพื่ อเข้าไปยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ในบอสเนีย เฮอร์เซโกวิน่า และในโคโซโว ของอดีตประเทศยูโกสลาเวีย เป็นต้น ด้วยสาเหตุและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น เราจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะมีความสำคัญทั้งในด้านสังคมโลกและการสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งร่างขึ้นโดย องค์กรซึ่งได้รับแต่งตั้งจากคณะผู้ยึดอำนาจการปกครองขณะนั้น ระบุไว้ ในมาตรา ๔ ว่า "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง " มาตรา ๒๖ ถึง ๖๙ ได้บรรยายขอบเขตของสิทธิเฉพาะในบางด้าน เช่น ความยุติธรรมทางอาญา การศึกษา การไม่เลือกปฏิบัติ ศาสนา และเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับดัง กล่าวได้สรุปสิทธิต่าง ๆ เป็นเสรีภาพในการพูด เสรีภาพสื่อ การชุมนุมโดยสงบ สมาคม ศาสนาและขบวนการภายในประเทศและต่างประเทศ การรับรองโดยรัฐธรรมนูญ มีการริเริ่มสิทธิใหม่ๆ ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ ซึ่งรวมถึงสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาแบบให้เปล่า สิทธิในชุมชนท้องถิ่น และสิทธิในการต่อต้านโดยสันติซึ่งการกระทำใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้

ในรัฐธรรมนูญ สิทธิเด็ก คนชรา ผู้พิการ และความเ สมอภาคทางเพศ เสรีภาพของสารสนเทศ สิทธิในสาธารณสุข การศึกษาและสิทธิผู้บริโภคก็ ได้รับการรับรองเช่นกัน รวมแล้ว มีสิทธิที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ รับรอง ๔๐ สิทธิ เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ที่รับรองเพียง ๙ สิทธิ การพัฒนาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สถานการณ์สิทธิมนุษยชนทางสากลมีอิทธิพลและส่งผลต่อประเทศไทย ที่สำคัญคือการที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ๔ ฉบับหลัก ได้แก่

(๑) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ และพิธีสารเลือกรับ เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓

(๒) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

(๓) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ ๒๕๓๙ และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๐

(๔) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๒ และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

การเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาต่างๆ ของสหประชาชาติ ทำให้รัฐบาลไทยมีพันธกรณีที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาให้มีหลักประกันว่า กฎหมายและแนวทางปฏิบัติภายในประเทศจะสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ระบุในสนธิสัญญาเหล่านั้นรวมทั้งการจัดทำราย งานการปฏิบัติตามพันธกรณีเสนอต่อสหประชาชาติตามระยะเวลาที่กำหนด การที่ประเทศไทยมีพัฒนาการขั้นสำคัญจากระบอบเผด็จการในอดีตมาสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีอย่างต่อเนื่อง การจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์กรอิสระต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองและสิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การขจัดการเลือกปฏิบัติและมาตรการส่งเสริมความเสมอภาค เป็นสิ่งที่ประ ชาคมระหว่างประเทศและสหประชาชาติเห็นว่ามีความสำคัญ และให้ การยอมรับว่าประเทศไทย มีพัฒนาการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่รวดเร็วและก้าวหน้าประเทศหนึ่ง ซึ่งมีผลให้ประเทศไทยได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกในคณะกรรมมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ โดยมีวาระ ๓ ปี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๔ – ๒๕๔๖ แม้ว่าประเทศไทยได้รับ การยอมรับในระดับหนึ่ง แต่มีสนธิสัญญาระหว่างประเทศอีกหลายฉบับที่ไทยยังมิได้เป็นภาคี เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติห รือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี และอนุสัญญาว่าด้วยแรงงานอ พยพและสมาชิ กครอบครัว ซึ่งควรที่จะมีการพิจารณาเพื่อเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่างๆ เพิ่มเติมรวมทั้งประเทศไทยควรพิจารณาทบทวนข้อสงวนที่ได้ทำไว้เมื่อร่วมเข้าเป็นภาคี

ในบางฉบับเพื่อจำกัดการรับเอาพันธกรณีบางประการของสนธิสัญญานั้นๆ มาปฏิบัติเพราะสถานการณ์ปัจจุบันมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป

๒. พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

พัฒนาการการต่อ สู้เพื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิมนุษยชนในสังคมนั้น มีมายาวนาน สถานการณ์สำคัญของสังคมไทยที่ถือว่าเป็นมิติการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ ตั้งแต่ในยุคเริ่มเปิดประเทศภายหลังสนธิสัญญาเบาริ่งเหตุการณ์ร.ศ.๑๐๓ ที่ชนชั้นสูงบางกลุ่มเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เหตุการณ์ร.ศ. ๑๓๐ ที่คณะทหารหนุ่มก่อการกบฏ เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง การปฏิวัติ พ.ศ.๒๔๗๕ ที่ปรากฏพร้อมหลัก ๖ ประการของ ท่านปรีดี พนมยงค์ ซึ่งกล่าวถึงหลักสิทธิเสมอภาคและความเป็นอิสรเสรีภาพ การต่อสู้ในยุคเผด็จการทหารนับหลังจากรัฐประหาร พ.ศ.๒๔๙๐ จนถึงยุคของระบบปฏิวัติของ จอมพลสฤษดิ์ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๑ เรื่อยมาซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ไทยจะให้การรับรองปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๙๑ แต่แนวคิดสิทธิมนุษยชนแบบอุดมการณ์เสรีนิยมตะวันตกก็เติบโตอย่างเชื่องช้าในสังคมไทย ท่ามกลางบริบททางการเมืองที่ล้าหลังเป็นเผด็จการ แม้จะมีการต่อสู้และเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพอย่างเข้มข้น เช่นในช่วง หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หลังเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งต่อมาเรื่องของมนุษยชนเป็นปรากฏการณ์ความสนใจและมีการถกเถียงกันอย่างมาก จนกระทั่งมีการก่อตั้งคณะกรรมาธิการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อศึกษากฎหมายหรือร่าง พ .ร.บ.ที่แย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือขัดต่อสิทธิมนุษยชน ทั้งปัญหาภายในและภายนอกประเทศ ในสมัยของรัฐ บาลพลเอกชาติชาย ชุณหวัณ แต่ก็ล้มเหลวเพราะความไม่ต่อเนื่องของอายุของสภาผู้แทนราษฎร และความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการทำงาน รวมทั้งเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองและแม้ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.๒๕๓๕ ที่ถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงครั้งสำคั ญของไทย ซึ่งชัยชนะของประชาชนมีผลผลักดันสร้างสำนึกสิทธิมนุษยชนที่จริงจังในสังคมไทย และการสร้างกลไกต่างๆ เพื่อป้องกันอำนาจเผด็จการทางทหารและรัฐ บาลขอ งนายอานันท์ ปัณยารชุน ได้บริหารประเทศ และนำประเทศเข้าสู่สมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง จนถึงการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแ ห่งชาติขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ดูจะเป็นความหวังของผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ไร้อำนาจที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นหนึ่งกลไกสำคัญของรัฐที่มีบทบาทในระดับหนึ่งในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ซึ่งยังมีอาชีพอื่นอีกที่ทำหน้าที่นี้ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดิน รัฐสภา เป็นต้น แต่ดูเหมือนรากเหง้าและปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยช นก็ยังดำรงอยู่ ในสังคมไทย อันเป็นผลมาจากหลายสาเหตุ เช่น ระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบเผด็จการ อำนาจนิยม ระบบทุนนิยม หรือวิถีพัฒนาที่มิได้เอาความเป็นมนุษย์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นที่ตั้ง

วัฒนธรรมความเชื่อที่ล้าหลังจนก่อมายาคติผิดๆที่ไม่ศรัทธาคุณค่าความเป็นมนุษย์และความเท่ าเทียม เป็นผลให้เกิดความรุนแรงและสนับสนุนการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนจนฝังรากลึกมาถึงปัจจุบัน

จากผล รายงานจาก กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยเป็นต้นเหตุของการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลายกรณี โดยเฉพาะในจังหวัดชายแด นใต้ ในสงครามปราบปรามยาเสพติด การจับและจองจำผู้ต้องหาและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ รวมทั้งการจำกัดเสรีภาพการแสดงออก ในบางครั้งเจ้าหน้าที่ที่กระทำผิดอาจถูกจับและลงโทษหรือปลดออก แต่สิทธิการได้รับยกเว้นโทษตามกฎอัยการศึก พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พศ. ๒๕๔๘ และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ .ศ. ๒๕๕๑ เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ถูกลงโทษตามสมควร ส่วนการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยคนทั่วไปและอาชญากรได้แก่ การค้ามนุษย์ การบังคับค้าบริการทางเพศ การเลือกปฏิบัติ โดยผู้ถูกละเมิดได้แก่ ผู้ลี้ภัย แรงงานต่างชาติ แรงงานเด็ก สตรี กลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยผู้พิการ

๓. การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

๓.๑ การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว

สถานกา รณ์ด้านเด็กและเยาวชน มีแนวโน้มดีขึ้นโดยเฉพาะในด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา และความห่วงใยของสังคม รวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมไทยยังมีความผูกพันที่เข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชนอยู่มาก แต่ทิศทางการพัฒนาที่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา ส่งผลให้สถาบันครอบครัวไทยอ่อนแอลง ทั้งในแง่ของการพัฒนาศักยภาพบุคคลในครอบครัว และการสร้างภูมิต้านทานให้แก่เด็ก รวมถึงการทำร้ายเด็กโดยบุคคลในครอบครัว อันนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นและรุนแรงขึ้น ได้แก่ เด็กและเยาวชนติดยาเสพติด ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน การใช้แรงงานเด็ก เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ เด็กหนีภัย เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เรือนจำ เป็นต้น ดังนั้นนอกจากการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กแล้ว การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักถึ งบทบาทหน้าที่ต่อเด็กและเยาวชน ทั้งในและนอกระบบการศึกษา เพื่อเป็นการวางรากฐานของวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง

๓.๒ การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านการค้ามนุษย์

การค้ามนุษย์เป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งมีทั้งการล่อลวงและการลักพา บุคคลจากประเทศกัมพูชา โดยนักค้ามนุษย์และขายให้แก่เรือประมงผิดกฎหมายซึ่งจับปลาใน อ่าวไทยและ ทะเลจีนใต้ บุคคลเหล่านี้ได้รับสัญญาว่าจะได้ทำงานที่มีรายได้ดีกว่า แต่กลับถูกบังคับให้ทำงานเป็นทาสบนเรือนานถึง ๓ ปี การค้าเด็กก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญในประเทศไทยเช่นกัน โดยการบังคับให้เด็กที่ถูกลักพาตัว ซึ่งอาจ

มีอายุเพียง ๔ ปี ไปเป็นทาสเพื่อบริการทางเพศในนครใหญ่อย่างกรุงเทพมหานครและภูเก็ต กิจกรรมดังกล่าวแพร่กระจายมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทของประเทศ

๓.๓ การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมหลายประการ แต่ความจำเป็นที่ต้องสร้าง “วัฒนธรรมองค์กรด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม” มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา ต้องคำนึงถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้มากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องปรับแนวคิดและกระบวนการลงโทษโดยวิธีต่างๆ ในเรือนจำ ต้องมีกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชนเมื่อเป็นผู้ต้องหาให้ถูกต้อง ตลอดจนผู้เสียหายและพยานในคดีอาญา ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง เพื่อเป็นหลักประกันการใช้กฎหมายและการใช้อำนาจของภาครัฐ ไม่ให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติอีกมาก เช่น ในกระบวนการสอบสวนและการให้ประกันตัว การพิจารณาคดีในศาลแรงงานที่ยังล่าช้า การปฏิบัติต่อผู้อยู่ในสถานพินิจและเรือนจำ การที่ศาลเยาวชนและครอบครัวยังมีไม่ทั่วถึง ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมาย กฎและระเบียบอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และยังมีกฎหมายอีกจำนวนมากที่ยังไม่ออกมารองรับ สิทธิของประชาชนและสิทธิชุมชน โดยเฉพาะสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกฎหมายการจัดตั้งองค์กรอิสระต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญที่ยังไม่ครบถ้วน เช่น องค์กรอิสระเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค องค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

๓.๔ การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านนโยบายทางสังคม

แม้ว่ากฎหมายได้รับรองและคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มที่ มีความแตกต่างกันไม่ว่าด้านใดและ กำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมความเสมอภาคแก่ผู้ด้อยโอกาส คนชรา เด็ก และคนพิการ รวมทั้งส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสระหว่างหญิง และชาย และคุ้มครองมิให้ใช้ความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งมีแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐที่ส่งเสริมให้เกิดการปฏิรูปที่ดิน การคุ้มครองผู้ใช้แรงงานและการรวมกลุ่มของภาคประชาชน ซึ่งมีผลให้เกิดการพัฒนาเชิงนโยบาย การจัดสรรงบประ มาณและการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นบ้าง แต่ยังคงมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอีกมากมาย เช่น ประเทศไทยยังเป็นทั้งประเทศต้นทาง ประเทศส่งผ่าน และประเทศปลายทางของการค้ามนุษย์ข้ามชาติ โดยเหยื่อส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็ก ทั้งคนไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และจากประเทศอื่นๆ รวมทั้งการถูกเอาเปรียบด้านธุรกิจบริการทางเพศ และการเอาเปรียบแรงงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ ทิศทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการตลาด โดยใช้แรงงานราคาถูกเพื่อส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเป็นหลัก ได้ก่อให้เกิดช่องว่างของการกระจายรายได้อย่างหนัก

หน่วง ผู้ใช้แรงงานถูกเอาเปรียบและไม่ได้รับการส่งเส ริมให้มีขบวนการรวมกลุ่มของสหภาพ แรงงานต่างๆ ที่เข้มแข็ง สภาพความปลอดภัยในการทำงานส่วนใหญ่ ยังมีความเสี่ยงสูงและไร้หลักประกัน สำหรับผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสการพัฒนาด้านการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐในด้านต่างๆ และยังมีการละเมิดสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะที่ยังมิได้รับสัญชาติไทย มีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมและละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในด้านต่างๆ

๓.๕ การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสิทธิชุมชน

กฎหมายได้รับรองสิทธิของชุมชนในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวอย่างกว้างขวาง เพื่อพัฒนาให้ชุมชนมีความ เข้มแข็ง มีอำนาจต่อรอง อันเป็นการเพิ่มขีดความส ามารถในการพิทักษ์ปกป้องทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพื้นที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัย ตลอดจนความสามารถในการจัดการชุมชนของตนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในระดับโลก กำ ลังทวีความรุนแรงขึ้นในขณะที่คุณค่าเชิงพาณิชย์และเชิงอุตสาหกรรมของทรัพยากรชีวภาพและความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศในป่าเขตร้อน ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยกลับเพิ่มมากขึ้น ภัยคุกคามจากบรรษัทข้ามชาติ และกลุ่มธุรกิจที่มุ่งแย่งชิงฐานทรัพยากรธรรมชาติ จึงยิ่งรุนแรงมากขึ้นมีการฉกฉวยทรัพยากรของชุมชนและของชาติไปใช้ประโยชน์โดยต่างชาติในรูปแบบต่างๆ เช่น กรณีเปล้าน้อย ซึ่งเป็นสมุนไพรไทย กรณีข้าวหอมมะลิ และล่าสุดกรณีกองทุนป่าเขตร้อนที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้เสนอให้แปลงหนี้ที่ประเทศไทยจะต้องชำระเป็นกองทุน เพื่อใช้ประโยชน์ในการฟื้น ฟูป่าของไทย โดยมีการกำหนดเงื่อนไขหลายประการ เป็นต้น

แม้ประเทศไทยเริ่มตระหนักถึงแนวคิดในการพัฒนาที่ถือคนเป็นศูนย์กลาง แต่ทิศทางการพัฒนาที่แก้ปัญหาอย่างแยกส่วน ไม่มองปัญหาความยากจนว่าเป็นผลจากทิศทางและโครงสร้างการพัฒนาที่ไม่เหมาะสม ขณะที่รัฐและกลไกของรัฐยังขาดความรู้และความเข้าใจถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และยังนิยมใช้รัฐเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการ ทำให้ไม่เห็นความสำคัญในการออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิชุมชนให้ชัดเจน และยังไม่ตระหนักถึงความจำเป็นในการส่งเสริมและเคารพสิท ธิการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ก่อนการตัดสินใจ ในการวางแผนพัฒนาทั้งระดับชาติ การวางแผนรายสาขา และการวางแผนระดับพื้นที่ รวมทั้งการกำหนดและอนุมัติโครงการต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ไม่ว่าจะเป็นโครงการของเอกชน หรือบรรษัทข้ามชาติ หรือภาครัฐ ทำให้เกิดปัญหาความขั ดแย้งจากการดำเนินโครงการต่างๆ ทั้งในชุมชน

ระหว่างภาคธุรกิจกับชุมชน และระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ อันเป็นปัญหายืดเยื้อและมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน

๓.๖ การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิแรงงาน

ปัญหาแรงงานที่เกิดขึ้นในประเทศไทยส่งผลกระทบกับแรงงานไทย รวมทั้งแรงงานที่เป็นผู้หญิงและแรงงานเด็ก ประเด็นสิทธิมนุษยชนที่ถูกละเมิดมีหลายรูปแบบในกลุ่มต่างๆในกลุ่มแรงงานที่ทำงานในระบบอันได้แก่ กลุ่มแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม สถานบริการ ห้างร้านต่างๆ กลุ่มแรงงานอีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มแรงงานนอกระบบและแรงงานอพยพ

สิทธิขั้นพื้นฐานที่แรงงานต้องการ ได้แก่ สภาพการทำงานที่ปลอดภัย และไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ จำนวนชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม การแจ้งเตือนและค่าทำขวัญเพื่อให้ลูกจ้างออกจากงาน การให้ค่าจ้างในระหว่างลาป่วย และอนุญาตให้หยุดงาน ได้เงินชดเชยภายหลังเกษียณ เป็นต้น ลักษณะการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านแรงงานมีหลายรูปแบบกล่าวคือ การจ้างทำงานภายใต้เงื่อนไขที่ไม่ได้รับการควบคุมและไม่ได้รับการคุ้มครอง เป็นงานที่ไม่มีสวัสดิการ หรือการคุ้มครองด้านสังคมใดๆ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นจากแรงงานในระบบและผู้รับงานไปทำที่บ้าน หาบเร่ หรือเกษตรกรรายย่อย และแรงงานรับจ้างทั่วไป แรงงานนอกระบบเช่น คนงานที่ไม่มีนายจ้างเป็นการถาวร คนทำงานบ้านทั่วๆไป รวมทั้งอยู่ที่ทำงานที่ไม่มีระบบควบคุมและคุ้มครองในหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาคการเกษตร การผลิต และการบริการ ซึ่งมีนายจ้างคนสุดท้ายอยู่ในเศรษฐกิจในระบบ การทำงานของแรงงานนอกระบบ ไม่สามารถจัดตั้งองค์กรและมีตัวแทนได้ กรณีตัวอย่างกลุ่มแรงงานที่ถูกละเมิด เช่น

๓.๖.๑ กลุ่มแรงงานเด็ก

กระทรวงแรงงานยอมรับว่ามีการใช้แรงงานเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี มีจำนวน ถึง ๑๕.๘๔ ล้านคน จากสำนักสถิติแห่งชาติ ณ เดือนมกราคม ๒๕๔๕ การใช้แรงงานเด็ก ที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและจังหวัดต่างๆทั่วไปในกิจการตัดเย็บเสื้อผ้า เย็บกระเป๋า รองเท้า เจียระไนพลอย ทำเครื่องประดับ ซ่อมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ สถานีที่บริการน้ำมันเชื้อเพลิง ร้านอาหาร อยู่เป็นจำนวนมาก รูปแบบการละเมิดที่ใช้แรงงานเด็กมีทั้งการใช้เด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำงานเป็นระยะเวลายาวนานและสภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังพบว่าสภาพการใช้แรงงานเด็กจำนวนมากเป็นลักษณะการทารุณกรรม เด็กถูกใช้เป็นเครื่องมือการส่งยาเสพติด ถูกใช้แรงงานในสถานประกอบการต่างๆ ถูกใช้เป็นเครื่องมือขอทาน นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กถูกจัดหาหรือเสนอเพื่อเป็นการค้าประเวณี การจัดหาหรือเสนอเด็กเพื่อกิจกรรมที่ผิดกฎหมายเช่น การใช้เด็กส่งยาเสพติด ซึ่งโดยลักษณะหรือโดยสภาพแวดล้อมเป็นการทำงานที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัยหรือศีลธรรมเด็ก

๓.๖.๒ กลุ่มแรงงานหญิง

ลูกจ้างเพศหญิงต้องประสบปัญหาทั้งในฐานะคนงานที่ไม่ต่างจากคนงาน เพศชาย และในฐานะความเป็นหญิง ภายใต้โครงสร้างความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศและวัฒนธรรมความเชื่อหลายอย่างซึ่งกำหนดบทบาทหน้าที่หญิงและชายไว้ ที่ให้เพศหญิงได้รับสิทธิเพิ่มขึ้นจากภาระที่ต้องทำทั้งในบ้านและนอกบ้าน รวมทั้งการให้บริการสมาชิกในครอบครัว การเลือกปฏิบัติต่อเพศหญิงอันไม่เป็นธรรมในการทำงาน อาจสรุปได้ดังนี้

(๑) การแบ่งแยกกีดกันเพศในการจ้างงาน เช่น ไม่รับสมัครผู้หญิงทำงาน ในบางประเภทงานหรือตำแหน่งงาน

(๒) การกำหนดค่าตอบแทนที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างแรงงานหญิงกับชาย

(๓) เลือกปฏิบัติทางเพศเพราะเหตุแห่งอายุ และสถานภาพสมรสกล่าวคือ ผู้หญิงมักถูกนายจ้างบางส่วนไม่รับเข้าทำงานเพราะมีอายุมากไป หรือเพราะแต่งงานแล้ว

(๔) โอกาสที่ไม่เท่าเทียมกันในการฝึกอบรมและเลื่อ นตำแหน่งหน้าที่ เช่น นายจ้างจำนวนไม่น้อ ยไม่อนุญาตหรือไม่ส่งเสริมลูกจ้า งหญิงไปฝึกอบรมพัฒนาความรู้ฝีมือหรือการเลื่อนตำแหน่งงาน เพราะมองว่าผู้หญิงมีเรื่องมาก อีกไม่นานก็ต้องแต่งงาน เมื่อมีบุตรก็ต้องลางาน มีเวลาให้กับงานน้อยลง

(๕) การเลิกจ้างลูกจ้างหญิงเพราะเหตุการณ์ตั้งครรภ์หรือใช้สิทธิลาคลอดงาน

๓.๖.๓ กลุ่มแรงงานนอกระบบ

แรงงานนอกระบบ หมายถึง แรงงานที่อยู่ในการจ้างงานในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการและไม่อยู่ในการคุ้มครองของกฎหมายแรงงาน จำนวนแรงงานนอกระบบ ประกอบด้วยกลุ่มใหญ่ ๓ กลุ่ม คือ ผู้รับงานไปทำที่บ้าน ผู้ประกอบอาชีพอิสระ เจ้าของกิจการขนาดย่อม ซึ่งจำนวนแรงงานนอกระบบจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรในเดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๓ พบว่าแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศเป็นแรงงานนอกระบบ และมีผู้ทำงานที่อยู่ในตลาดแรงงานนอกระบบถึง ๒๐,๘๘๗,๔๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๖ หรือ ๒ ใน ๓ ส่วนของแรงงานทั้งหมดจำนวน ๓๐,๔๒๐,๕๐๐ คน โดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ผู้ผลิตในภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมและผู้ที่อยู่ในภาคบริการ ปัญหาสุขภาพของแรงงานนอกระบบ ภาวะสุขภาพเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของแรงงานนอกระบบที่มัก ไม่ได้รับการตระหนักถึงความสำคัญเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากไม่เห็นอันตรายที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด โดยทั่วไปแรงงานนอกระบบมักไม่ได้ รับหลักประกันหรือสวัสดิการแรงงานต่าง ๆไม่ว่าจะเป็นกองทุนเงินทดแทนหรือประกั นสังคม การให้บริการด้านสุขภาพหรือการสร้างหลักประกันสุขภา พ สำหรับแรงงานนอกระบบ จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายที่มีหน้าที่

เกี่ยวข้องควรพิจารณาให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน แรงงานนอกระบบนั้นมีสภาพการทำงานที่ต้องเสียงต่ออันตรายด้านต่างๆ ได้แก่

(๑) อันตรายทางด้านกายภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ฝุ่นที่มีทั้งฝุ่นบรอนซ์ ฝุ่นไม้ ฝุ้นทราย ฝุ่นฝ้าย ฝุ่นพลอย และละอองสารเคมี ซึ่งฝุ่นเหล่านี้ย่อมมีผลต่อสุขภาพของคนทำงานทั้งสิ้น นอกจากนี้ก็มีแสง เสียง และความร้อน ที่ล้วนเป็นอันตรายกับสุขภาพ จากกรณีศึกษาของศูนย์ศึกษาและพัฒนาผู้รับงานไปทำที่บ้าน งานที่มีอันตรายทางด้านกายภาพมากที่สุดคือ งานทำ บรอนซ์ งานแกะสลักไม้ งานเจียระไนพลอย เป็นต้น

(๒) อันตรายจากเครื่องมือเครื่องจักร แม้ว่างานที่ทำอยู่กับบ้านจะมีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรไม่มากนัก แต่ก็พบว่า คนงานกลุ่มนี้มีจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะงานบรอนซ์ งานเจียระไนพลอย งานผลิตอาหาร เช่น ทำน้ำพริก ตัดเส้นก๋วยเตี๋ยว ที่ได้รับอันตรายถึงขั้นเสียชีวิต พิการและบาดเจ็บอยู่บ่อยๆ

(๓) อันตรายจากสารพิษ สารเคมี ที่อยู่ในขั้นตอนการผลิตทั้งที่ได้รับผลทางตรง คือ การสัมผัส และทางอ้อมคือ เด็กๆ หรือบุตรของแรงงานเหล่านี้ได้รับการสูดดมสารดังกล่าวในขนาดที่ทำการผลิตทุก ๆวัน งานที่มีอันตรายจากสารเคมีสูง ได้แก่ การเกษตร การเย็บรองเท้า การย้อมสีต่างๆ งานแหวน เป็นต้น

(๔) อันตรายทางกายศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าคนงานส่วนใหญ่มีปัญหาใน การปวดเมื่อยส่วนต่างๆ ของร่างกา ยทุกคน ซึ่งคาดว่าน่าจะเกิดขึ้นจากท่านั่งทำงานไม่เหมาะสมแต่ ที่สำคัญ คือ คนเหล่านี้ต้องทำงานทั้งวัน (๘-๑๕ ชั่งโมง) ถ้าเป็นช่วงงานเร่งก็ต้องอดนอน งานที่ มีผลกระทบด้านกายศาสตร์ ได้แก่ การเย็บผ้า การถักแหอวน เป็นต้น

(๕) อันตรายด้านสุขภาพจิต คนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับความเครียดจากหลายสาเหตุ เช่น อันตรายจากการทำงาน กำหนดส่งงาน คุณภาพข องงาน ค่าจ้าง ความไม่แน่นอนของปริมาณงาน ที่สำคัญ คือ ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว

๔. วิเคราะห์สภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน

สังคมปัจจุบันนี้ ในทางทฤษฎีแล้วมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสิทธิต่าง ๆ นั้นเริ่มเกิดมีตั้งแต่มีสภาพบุคคล ตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อคลอด แล้วอยู่รอดเป็นทารก (มาตรา 15 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) สิทธิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้เป็น “ความสามารถในการมีสิทธิ” ซึ่งหมายความว่าบุคคลเมื่อ มีสิทธิแล้วอาจไม่สามารถใช้สิทธิได้ อย่างไม่มีข้อจำกัด ในบางกรณีอาจถูกจำกัดสิทธิโดยกฎหมาย ที่ไม่ละเมิดหลักนิติรัฐ (E’tat de Droit) กล่าวคืออาจไม่มี “ความสามารถในการใช้สิทธิ ” ในบางกรณีก็ได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีหลักการดังกล่าวในข้างต้น แต่สิทธิและเสรีภาพของบุค คลบางพวก หรือ บางราย ก็ไม่ได้รับการคุ้มครองให้ใช้สิทธิตามกฎหมายได้

หรือซ้ำร้ายกว่านั้นไม่ได้รับการรับรองให้มีสิทธินั้น ๆ เลย ซึ่งกลุ่มบุคคลที่กล่าวมา ได้แก่ เด็กและเยาวชน

การละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชนในสังคมไทยมีปรากฏการณ์ในหลายรูปแบบ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาหลายทศวรรษและยังคงดำรงสืบเนื่องในสังคมไทย และมีแนวโน้มขยายความรุนแรงกว้างขวางขึ้นกับกลุ่มเด็กและเยาวชนต่างๆ

ข้อมูลของกรมประชาสงเคราะห์ ปี ๒๕๔๕ พบว่าเด็กที่อยู่ในอายุ ๑-๑๔ ปี ประมาณ ๖ ล้านคน อยู่ในครอบครัวที่ยากจน เด็กถูกทอดทิ้งมีจำนวนมากกว่าแสนคน เด็กกำพร้ามีจำนวนประมาณ ๓๕๐,๐๐๐ คน เด็กเร่ร่อน มีประมาณ ๓๗๐,๐๐๐ คน เด็กพิการทางกาย หรือทางจิตกว่า ๔๐๐,๐๐๐ คน เด็กชนเผ่าที่เป็นกลุ่มคนชายขอบกว่า ๒๐๐,๐๐๐ คน และซึ่งสภาพปัญหาที่เด็กเผชิญและประสบอยู่สะท้อนการละเมิดสิทธิมนุษยชน ของเด็กและเยาชนตามหลักกฎหมายสากลของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

จากปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเด็กและเยาวชนที่กล่าวมาในข้างต้นนี้ เป็นการชี้ให้เห็นว่าสภาพสังคมในปัจจุบันนี้ เสื่อมโทรมลงไปในทุกขณะ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพวกเราทุกคนในฐานะสมาชิกในสังคม ควรที่จะร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง แก้ปัญหา ที่ต้นเหตุ กล่าวคือ การทำให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่มากขึ้น ซึ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาสิทธิเด็กและเยาวชนนี้ต้องเริ่มต้นที่ครอบครัว อันเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคม โดยเสริมสร้างความรัก ความผูกพันอันดีในสมาชิกครอบครัวเดียวกัน และระหว่างครอบครัว ตลอดจนการรณร งค์ป้องกันปัญหาการมีครอบครัวก่อนวัยอันสมควร เพราะปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการมีบุตรก่อนวัยอันควร ซึ่งวุฒิภาวะทางอารมณ์ของผู้เป็นบิดา มารดา ยังไม่เพียงพอ แม้การแก้ ปัญหาที่ต้นเหตุ จะให้ผลช้ากว่า การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ แต่เป็นสิ่งที่ควรทำควบ คู่กันไป เพราะการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุนั้น เปรียบเสมือนการปลูกต้นไม้ ที่เมื่อต้องการผลจะต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง และเมื่อเวลาที่ออกดอกผลแล้ว ต้นไม้นั้นย่อมสวยงาม ประหนึ่งเมื่อปัญหานั้น ๆ หมดไปสังคมก็จะสวยงาม

จะเห็นได้ว่าประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นมีความสำคัญมากควรมุ่งศึกษาทำความเข้าใจในวงกว้างมากขึ้น โดยอิงอยู่กับพื้นฐานของความชอบธรรม เพราะการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ในทุกมุมมองของโลกและสิทธิมนุษยชนนั้นเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของคนทุกคนที่อยู่รวมกันในสังคม และยังเกี่ยวข้องกับ สังคม เศรษฐกิจและการเมือง เป็นพื้นฐานของหลักการที่มุ่งไปสู่ประชาธิปไตยและพัฒนาสังคมให้มีความสงบสุข

๕. ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน

แนวทางการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเด็ก สามารถทำได้ ดังนี้

(๑) ส่งเสริมเยาวชนให้มีส่วนร่วมแก้ปัญหาของโลก และกระตุ้นให้สังคมตระหนักถึงการละเมิดสิทธิเด็กและปัญหาแรงงานเด็กว่าเป็นปัญหาที่ร้ายแรงมาก

(๒) แก้ไขปัญหาความยากจนและส่งเสริมด้านการศึกษา เนื่องจากทั่วโลกมีความเห็นตรงกันว่าสาเหตุสำคัญของปัญหาละเมิดสิทธิมนุษยชนเด็กนั้น มาจากความยากจน

ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางการเมืองและการแสดงความคิดเห็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ทั่วโลกยอมรับว่า เป็นระบอบการปกครองที่ส่งเสริมและปกป้องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมือง ในประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างเข้มแข็ง สิทธิเสรีภาพทางการเมืองและสิทธิมนุษยชนของพลเมืองจะได้รับการปกป้อง เคารพ และพลเมืองจะมีสำนึกของการเคารพสิทธิมนุษยชน และปกป้องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของตนเอง ในทางตรงกันข้าม การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะสิทธิท างการเมืองและการแสดงความคิดเห็นจะเกิดขึ้นมากในประเทศที่ไม่ได้ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางการเมืองและการแสดงความคิดเห็น สามารถทำได้โดยการช่วยกันปลูกฝังและกระตุ้นให้พลเมืองของแต่ละประเทศตระหนักว่าการมีสิทธิในทางการเมืองและในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับ และเมื่อเรามีสิทธิเสรีภาพแล้ว เราควรใช้อย่างถูกต้องและเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย ทั้งนี้การแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกทางการเมือง จะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น และที่สำคัญคือ ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนให้บรรดาเจ้าหน้าที่รัฐทุกหน่วยงาน เพราะการละเมิดสิทธิมนุษยชนในโลกบางส่วนเกิดขึ้นจากการกระทำของรัฐ ในฐานะที่เราเป็นพลเมืองในสังคม หน้าที่หนึ่งคือ การมีส่วนร่วมในการสร้างความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรมให้เกิดขึ้น

ดังนั้น เมื่อพบปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือการเกิดความไม่ยุติธรรมในสังคมขึ้น ช่องทางหนึ่งที่เราจะช่วยเหลือได้ คือ การแจ้ งเรื่องร้องเรียนไปยังหน่วยงานด้ านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งสามารถทำได้หลายช่องทาง ทั้งการ้อง เรียนด้วยวาจา การส่งจดหมายทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) โทรศัพท์ โทรสาร โดยระบุรายละเอียดที่สำคัญ ได้แ ก่ ชื่อที่อยู่ของผู้ร้องเรียน ข้อเท็จจริงและเหตุกา รณ์ที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน ลายมือชื่อผู้ร้องหรือผู้ทำการแทน โดยส่งเรื่องร้องเรียนไปได้ที่สำนั กงานคณะกรรมการสิทธิมนุษ ยชนแห่งชาติ หรือยื่นเรื่องโดยตรงต่อกรรมการสิทธิมนุษยชน หรือส่งเรื่องผ่านองค์การเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน

บรรณานุกรม

กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, ๒๕๔๗

จรัญ โฆษณานันท์. สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, ๒๕๔๕

http://www.lrct.go.th

https://sites.google.com

http://www.state.gov

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ